

משרד החקלאות ופיתוח הכפר
שרות ההדרכה והמקצוע
המחלקה להנדסת הצומח גננות ונוף

פרויקט העתקת פיקוס השקמה (Ficus sycomorus) בצומת חולון

מאת: דני אלמליח

פיקוס השקמה או בשמו המקוצר שקמה הוא עץ גדול מידות הנפוץ בעיקר באזור החולות של תל אביב, חולון ודרומה. עץ זה המאפיין את אזור החולות של רצועת החוף אומץ לעטר את סמלה של העיר חולון

עץ השקמה בצומת חולון שגילו נאמד במאות שנים והפך לסמל לכל הנכנסים אל העיר חולון נמצא במרכזה של צומת ראשית וסואנת אשר עומדת לקראת שינוי תעבורתי מרחיק לכת אותו מובילה חברת נתיבי איילון

כחלק מהשינויים הנדרשים בצומת מורחב הגשר הקיים של כביש נתיבי איילון ואליו נוספת מסילת רכבת.

למרות המאמצים התכנוניים שנעשו ובדיקת חלופות שונות הרי שהשינויים התעבורתיים הנדרשים אינם מאפשרים את השארת העץ במקומו. מצב זה הביא לצורך להעתיק את העץ ממקומו.

ככלל העתקתם של עצי פיקוס בוגרים ובתוכם עצי שקמה (פיקוס השקמה), נחשבת לקלה יחסית ובעלת אחוזי הצלחה גבוהים של 80% ויותר, זאת בשל התחדשות השורשים המצוינת והחיוניות הגדולה והנמרצת של גידול הנוף. אחוזי ההצלחה מיוחסים להעתקה הנעשית על פי קריטריונים מקצועיים גבוהים ובעיתוי מתאים, שזו העונה החמה, בה יש פעילות שורשים נמרצת.

למרות עובדה זו אך בשל הסמליות המיוחדת המיוחסת לעץ מסוים זה ובשל גילו המופלג, המוערך במאות שנים, הוחלט לנסות ולמצוא דרך להעתיקו בשלמותו באופן שכל נופו של העץ ללא יוצא מן הכלל ישמר ויתרה מכך להבטיח את ההצלחה המלאה שבפעולה זו.

ההחלטה התקבלה תוך כדי התייעצות עם הרשויות השונות המעורבות כמו עיריית חולון, קק"ל - פקיד היערות, המחלקה להנדסת הצומח במשרד החקלאות ועם גורמים מקצועיים בארץ המומחים בתחום זה של העתקות עצים.

בבדיקה שנערכה נמצא שאין בארץ את הניסיון המספק להעתקה מיוחדת מסוג זה, בה נקבע רף גבוה ביותר של העתקת העץ בשלמותו, והוחלט לבדוק התקשרות עם גורם מקצועי בחו"ל.

הבדיקה העלתה שיש חברות בודדות בעולם להן התמחות וניסיון בתחום זה של העתקת עצי ענק בשלמותם

מאותן חברות בודדות הוחלט לפנות לחברת - EDI Environmental Design שלה ניסיון של 30 שנה בתחום זה.

בשלב ראשון שמשה החברה כיועץ חיצוני אך לאחר ביקורה בארץ והתייעצות עמה הוחלט לשתפה באופן מלא בתהליך עצמו, יחד עם גורמים מקצועיים והנדסיים מהארץ, ובכך להבטיח את מירב הסיכויים בהצלחת הפרויקט.

תהליך העתקה עצמו משלב ידע אגרונומי והנדסי וכרוך בפעולות חפירה של שטיפה וחיתוך שורשים, ארגוז והכנת הגוש, הנפה והובלה. בתהליך שני שלבים עיקריים, האחד חפירה והכנת הגוש שלאחריו יש להמתין למשך 4 חודשים לפחות. בתקופה זו של המתנה העץ מטופל בהשקיה וניתנת הזדמנות למערכת השורשים להתחדש ולאחוז בחוזקה את גוש הקרקע.

בשלב שני לאחר אותם 4 חודשים מוחדרת מערכת צינורות מתחת לגוש השורשים ומולחמת כחטיבה אחת בשוליה. מערך צינורות זה משמש מעין רפסודת צינורות מתכת עליה יושב גוש השורשים והעץ כולו והיא גם זו שאליה קושרים את כבלי ההנפה של המנופים להרמת העץ והנחתו על גבי משאית לצורך הובלתו לנקודת השתילה ושתילתו מחדש.

נקודת השתילה החדשה שנבחרה נמצאת בתוך אזור הצומת במרחק של כ 100 מטר דרומה מהמקום ממנו מועתק העץ. הכוונה בבחירה זו הייתה לשמר את העץ כסמל לכניסה לעיר חולון ולצומת כולה.

קצת מספרים:

קוטר הצמרת כ 15 מטר
הערכה לגיל העץ - מאות שנים (?300)
קוטר הגזע 2.6 מטר
גובה העץ כ 12 מטר
גזע בחלקו הגלוי כ 2 מטר ובחלקו הקבור כ 2 מטר נוספים
מידות הגוש המתוכננים X77 מטר לגובה של כ 1.5 מטר
משקל כללי מוערך לגוש השורשים והעץ כ 100 טון

לוח הזמנים:

אפריל 2006 עבודות גיזום קלות ואורתופדיה
מאי 2006 הכנה להעתקה - אירגוז